

HUMANITIES INSTITUTE
Serhat Tertemiz, MA

YÜKSEK GERİLİM (1974)

ADALET AĞAOĞLU (1929 – 2020)

İçindekiler

Yüksek Gerilim
Adi Suçlu
Duvar Öyküsü
Yol
Özgürlükçü
Sen de Sor
Yasemin İşçileri
Bileyici
Gün Üç Dakika

Genel Bakış

Toplamda dokuz hikayeden oluşan eser, Ağaoğlu'nun kaleme almış olduğu ilk hikaye kitabıdır. 1974 yılında Remzi Kitabevi tarafından kitap halinde yayımlanmış olan eserin içinde yer alan her hikaye toplumcu gerçekçilik yazınsal akımının güdümünde oluşturulmuş anlatılardır. "Toplumcu gerçekçiliğin tartışıldığı bir dönemde toplumcu gerçekçi öykü örneklerinin azlığı, Adalet Ağaoğlu'nu ilk öykü kitabı *Yüksek Gerilim*'de toplumsal dokuyu vurgulayan, estetik kaygıyı gözetken toplumcu gerçekçi hikâyeler yazmaya itmiştir. Hikâye türünde Sabahattin Ali ve Sait Faik'i kendisine üstat seçen yazar, 1970'li yılların atmosferi altında yazılan *Yüksek Gerilim*'den sonra kaleme aldığı *Sessizliğin İlk Ses*'nde de aynı devri ve aynı anlayışı sürdürür" (Coşkun 2013, 149). Özellikle askeri darbe dönemlerini toplumcu bakış açısıyla irdelemiş olan yazar, yaşanan olayların psikolojik ve toplumsal etkilerini eserde yer alan dokuz hikayede anlamaya ve açıklamaya çalışmıştır. Ağaoğlu'nun *Yüksek Gerilim* adını verdiği öykü kitabı 1974 yılında Sait Faik Hikâye ödülüne layık görülmüştür.

YÜKSEK GERİLİM

Kişiler

Kadir Çiçek "otuzuna varmadan yaşlı bir ağaç gibi kalın kabuksu, yol yol çizgili (Ağaoğlu 1974, 5)". Geçim sıkıntısı yaşayan anlatının başkarakteri ailesinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için oldukça tehlikeli bir işte gece-gündüz çalışmaktadır. Vinç operatörlüğü yapan Kadir Çiçek barajın kanaletlerini taşımaktadır. Eşi Sakine'ye ve çocuklarına daha iyi bir hayat şekli sunmaya çalışmaktadır. Küçük kardeşi Hasan'ın her ne kadar okumasını istemişse de onu da yanına aldırarak zorunda kalmıştır.

Hasan Çiçek Yaşını büyük göstererek ağabeyi Kadir'in bütün itirazlarına rağmen çalışmaya karar vermiş olan Hasan, ağabeyinin kullandığı vincin halat yardımcılığını yapmaktadır. Çalışkanlığı ve azmi sayesinde kısa sürede işi öğrenir. Ortaokuldan sonra eğitimine devam etmemiş olan Hasan, çalışarak maddi olarak ailesine katkıda bulunmaya karar vermiştir.

Sakine Çiçek Kadir Çiçek'in; vefalı, sadık, cefakar ve çalışkan eşidir. Kemal, Gülten, Ayten ve Orhan adlarında dört çocuğu vardır.

Sefer Çiçek Anlatıda etkin bir rolü olmayan karakter Kadir'in erkek kardeşidir.

Öykü

Kadir ve Ailesinin Yaşam Mücadelesi Yağmurlu havaların sona erdiği Mayıs ayının sonunda, tarlaları ilaçlayan tek pervaneli uçakların gökyüzünde uçtukları görülür. Kurulan barajın kanaletlerini taşıyan ekipte yer alan Kadir Çiçek vinç operatörlüğü yapmaktadır. Zorlukla borçlarını ödemiş ve ailesinin geçimini sağlamaktadır. Para kazanabilmek için Almanya'ya gitmeyi planlarken vinç operatörlüğü işini bulmuş ve yüksek gerilim hattına elektrik sağlayan kanaletlerin yerleştirilmesi görevini üstlenmiştir. Eline geçen parayla yavaş yavaş ailesinin ihtiyaçlarını karşılamaya başlamıştır. Kadir Çiçek'in erkek kardeşi olan Hasan, kendini yaşça büyük ve askerliğini yapmış gibi göstererek çalışmak ister. Kadir Hasan'ın okumasını ve daha iyi bir işte çalışmasını ister. Fakat maddi sıkıntılar nedeniyle Kadir Hasan'ın çalışmasına göz yumar.

Ailenin Maruz Kaldığı Adaletsizlik Hasan, vinç operatörü olan ağabeyinin yanında halat yardımcısı olarak çalışmaya başlar. Treylere yüklenmiş olan kanaletlerin vinç bumuna aktarılmasına ve halatların bağlanmasına yardımcı olur. Ağabeyinin de yardımlarıyla Hasan işi kısa bir sürede öğrenir. Kanalet fabrikasının mühendisleri ve devletin kontrol mühendisleri arasında sıkı bir ilişki vardır. Şirket mühendisleri devletin kontrol mühendislerine rüşvet vermektedirler ve ortaya çıkan en küçük bir hatada taraflar birbirlerini ya da başkalarını suçlamaktadırlar. Mesai saatinin bitimiyle birlikte çalışanlar iş bırakmaya hazırlanırlar. Fakat Kadir ile Hasan, yarın fazladan iş yapmamak için son kalan kanaleti yerine yerleştirmek isterler. Son kanalet yüksek gerilim hattının olduğu yere yerleştirilecektir. Mühendis ikiliye kanaleti yerleştirmeleri için onay verir. Kanaletin yerleştirileceği sırada halat, mesai saati bitiminin getirdiği rehavetle gevşek bağlandığı için, kopar ve Hasan yüksek gerilim hattına kapılarak ölür. Yasa dışı yollarla işe girmiş olan Hasan'a sigortadan tazminatı ödenmez. Hasan'ın ölümünden dolayı suçlanan Kadir cezaevine atılır.

Temalar

Adaletsizlik Eşi ve dört çocuğunun yanında erkek kardeşi Hasan'la birlikte yaşayan Kadir Çiçek, geçim sıkıntısını gidermek ve daha iyi şartlarda yaşayabilmek için Almanya'ya gitmeye karar vermiştir. Fakat yaşadıkları muhitte yapılmış olan bir barajda vinç operatörü olarak işe girmesi üzerine bu hayalinden vazgeçer. Çalışkanlığı ve azmi sayesinde Kadir Çiçek ailesinin bütün borçlarını öder ve onlara daha iyi bir hayat sunar. Reşit olmayan Hasan, evrakta sahtecilik yaparak yaşını büyük ve askerliğini yapmış gibi gösterir. Ağabeyinin yanında halat yardımcısı olarak çalışmaya başlayan Hasan kısa sürede işi öğrenir. Fakat şirket mühendisleriyle devletin kontrol mühendisleri arasındaki hukuk dışı ve etik olmayan ilişkiler şantiye alanındaki çalışanları oldukça zor durumlara düşürür. En sonunda mühendislerin ve çalışanların yaptığı bir hata sonucunda Hasan yüksek gerilim hattına takılarak hayatını kaybeder. Evrakta sahtecilik yaparak yaşını büyük göstermiş olan Hasan'ın ailesine tazminat ödenmez, aksine ağabeyi cezaevine atılır.

Kişi İncelemesi

Kadir Çiçek (Sosyal/Vicdanlı) "otuzuna varmadan yaşlı bir ağaç gibi kalın kabuksu, yol yol çizgili (Ağaoğlu 1974, 5)". Geçim sıkıntısı yaşayan anlatının başkarakteri ailesinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için oldukça tehlikeli bir işte gece-gündüz çalışmaktadır. Vinç operatörlüğü yapan Kadir Çiçek barajın kanaletlerini taşımaktadır. Eşi Sakine'ye ve çocuklarına daha iyi bir hayat şekli sunmaya çalışmaktadır. Küçük kardeşi Hasan'ın her ne kadar okumasını istemişse de onu da yanına aldirmek zorunda kalmıştır. Anlatıyı göstergebilimsel yöntemle incelemiş olan Hilmi Uçan, bir özne olarak Kadir Çiçek'le ilgili şunları tespit etmiştir: "Ö1 in nesnesi, borçlarını ödemek, evine elektrik hattı döşeyebilmek, bir buzdolabı alabilmek... Başkalarına el avuç açmadan insanca bir yaşam düzeyine ulaşmak. Ailece, kardeşleriyle birlikte "birbirlerine dayanarak" yaşamlarını iyileştirmek". (...) "Ö1 (=Kadir Çiçek) "daha otuzuna" varmamış bir genç. Ama yüzü "ağaç gibi kalın kabuksu, yol yol çizgili" birisi. Yaşam koşulları O'nda bulunması gereken bir delikanlı yüzünü eskitmiş; yüzünde yaşlı bir insanda olabilecek "yol yol çizgiler" oluşmuş. O'nu, "ovanın güneşi üç yılda çökertmiş" Ama O umutsuz, karamsar da değil: "Gözleri sevinmesini bilen"; "sertliği iki kaşının arasına zorla oturan" birisi. Başka bir deyişle şefkatli. "Tersliği, sertliği, öfkeyi çok gerekince ödünç alan" bir kişiliği var. Sakine de Kadir'i "bundan dolayı sever" (UÇAN, 67-72).

Endişeli Canhıraş bir şekilde kendisini çalışmaya vermiş olan Kadir, işi zamanında yetiştirme konusunda telaşlıdır: "Kadir Çiçek, yirmi beş mumluk ampulün kapı önüne vuran aydınlığında tuzlu su kabını önüne çekti. Kabaran avuçlarını tuzlu suyun içine soktu. "Çok erken varmalı şantiyeye. Vincin

makarasını yağlatmalı. Doğru sürmeli kanaletlerin başına. Hava kararmadan ne kadar çoğunu oturtursak eğerlerine, o kadar iyi” (Ağaoğlu 1974, 11).

Dostane Küçük erkek kardeşi Hasan’a karşı oldukça sevecen ve dostanedir: “– Söyleyim mi?” dedi, Hasan’ın ürkek gözlerine bakıp. “-Söyle...” “-Yengenin yanında?” Durdu Hasan. Uykusunda olmadık sözler ettiyse yengesinden çok abisinden utanacak” (Ağaoğlu 1974, 14) .

Azimli “-Elektrik hattını görüyorsun değil mi usta?” “-Biliyorum” dedi Kadir Çiçek. “-Dikkatli olmak gerek. Bumu uzak tut. Yaklaştırma”. “-Evet, evet” dedi Kadir Usta. “-Kötü bir saat. Geç. Uzaklıklar yanılır şimdi...” Hasan Çiçek atıldı: “-Tek kanalet kaldı!” dedi. “-Olsun. En iyisi bırakın işi artık. Sabah yerleştirirsiniz”. “- Tek kanalet için bekletmeyelim vinci” dedi Kadir Usta. “Sabah Y 12 hattına başlarız” (Ağaoğlu 1974, 23-24).

Fedakar Küçük erkek kardeşi Hasan’ın şantiyede çalışarak perişan olmasını istemez ve onun daha iyi bir hayat yaşaması için okumasını ister: “(yaşını on sekizden büyük ve askerliğini yapmış gösteren bir sahte kimlik kartıyla abisinin karşısına dikildiği günden bu yana altı ay geçmişti. O sabah abisi kendisini kovalamıştı. Akşam, evde dövmüştü. “-Kaç kişi girdi bu yoldan işe. Şantiye anlamıyor. Anlasa da anlamamazlığa geliyor. Bilal nasıl çalışıyor sanıyorsun?” diye karşı durmuştu Hasan yine de. Yumuşamadı abisi. “-Sıkıntıda... Çok sıkıntıda. Bilmiyor muyum ben?” dedi Hasan. O zaman iki tokat daha yedi abisinden. “-Sana ne ulan? Benim bileceğim iş! Okula gideceksin. İşte bu kadar!..” (Ağaoğlu 1974, 24).

Mutsuz İş kazası sonucu ölen kardeşinin ardından suçlu bulunarak cezaevine gönderilir. Yaşadığı haksızlık ve kardeşinin başına gelen felaketin ardından her geçen gün daha fazla içsel bir bunalım yaşar: “Kadir Çiçek, koğuştta gözünü bu soluk ışıktan hiç ayırmadı. Üşenmesiz, uzun baktı. Aylarca baktı: Işığı iyice tanıdı. Tanıyıp beynine akıttı; gerildi. Her sabah daha yüksek gerildi” (Ağaoğlu 1974, 29).

ADİ SUÇLU

Kişiler

Kadın “Başlangıçta, anlatıcı kadının iyileşip çevresine destek olmaya devam edebilmeyi istediği düşünülmektedir. Bu yüzden ilk kesitte öznenin elde etmek istediği nesne, baskılar ve zorluklar içinde olan yakınlarının yanına bir an önce dönerek onlara destek olma isteğidir. Hastalığı ve düşünceleriyle boğuşurken bambaşka bir havadan konuşan, yalnız vücut güzelliği ve kendini düşünen oda arkadaşı öznenin engelleyicileridir. Anlatıda ameliyat nedeniyle kesintiye uğrayan destek olamayı, siyasi baskılar içindeki arkadaşlarına yardım edememiş, defalarca vurgulanmıştır” (Büyükboduk Kandilci 2016, 23).

Oda Arkadaşı Apandisit ameliyatı olacak olan kadın başkarakterle aynı odayı paylaşan hasta kadın, başkarakterin aksine sürekli olarak bireysel sorunlarıyla ilgilenmektedir ve yalnızca maddi ve somut şeylere önem vermektedir.

Mehmet Kadın başkarakterin eşidir ve eski Tahran sefiridir. Cezaevine yatırılmış olan oğlu Behçet’i hapisten kurtarmaya çalışır fakat bütün çabaları boşa gider. Onun sorgulamalar sırasında dava arkadaşlarına ihanet ettiği düşünülür.

Anlatıda rol oynayan diğer karakterlerin isimleri şunlardır: Behçet, Yavuz, Erhan, Nur, Doktor Selim, Polis vd.

Öykü

İki Kadının Dünya Görüşü Farklılığı Apandisit ameliyatı olmak için hastaneye kaldırılmış olan kadın; kendisini, eşini, çocuğunu ve yaşadığı dönemde şahit olmuş olduğu adaletsizliklerle işkenceleri düşünür. Fakat kadınlara aynı odayı paylaşan başka bir kadın hasta kendi şahsi hayatından ve bireysel sorunlarından bahseder. Kadın başkarakter; eşinin, çocuğunun ve bazı dostlarının maruz kalmış oldukları haksızlıkları ve işkenceleri düşünürken oda arkadaşı olan hasta kadın vücut ölçülerinden, kilosundan, göğüslerinden, kalçasından, almak isteyip alamadığı kıyafetlerden ve gitmek isteyip de

gidemediği yerlerden bahseder. Kendisini hayatın merkezine koymuş olan hasta kadın eşiyile yaşadığı ilişkiye tamamen maddiyatçı bir gözle bakar.

Başkarakterin, Oda Arkadaşını Yaralamaktan Dolayı Tutuklanması Eşi eski Tahran sefiri olan kadın başkarakter, oğlu Behçet'i kurtarmaya çalışan eşini düşünür. Fakat eşi Mehmet İsmet İnönü döneminde sefirlik yapmış ve hükümetin değişmesiyle birlikte Mehmet sahip olduğu bütün imtiyazları kaybetmiştir. Oldukça ağır işkencelere maruz kalmış Behçet'in yanında bir rütbeli silahının namlusunu Erhan'ın ağzına sokarak onu ölümle tehdit etmiştir. Nur ise defalarca tecavüz edilmekle tehdit edilmiştir. Yanındaki kadının acınası sorunlarını dinlemeye daha fazla katlanamayan kadın başkarakter onun başında bir saksı kırar. Ardından kadın başkarakter adi kabul edilen bir suç işlemekten cezaevine sevk edilir.

Temalar

Umursama Apandisit ameliyatı olmak amacıyla hastaneye yatırılmış olan kadın başkarakter; eşinin, oğlunun ve dostlarının savundukları siyasi görüşten dolayı nasıl baskı altına alındıklarını ve işkencelere maruz kaldıklarını düşünür. Ameliyat olmak üzere olan kadın karakter kendi bireysel sorunlarını bir kenara bırakarak sevdiklerinin yaşadıkları acıları düşünür ve onlara yardım edemediğinden dolayı ziyadesiyle üzülür. Başkarakterin aksine, onun aynı odayı paylaşan başka bir kadın karakter, tamamen kendi şahsi, maddi ve somut sorunlarından bahseder. Onca acıya ve işkenceye maruz kalmış sevdiğinin yanında oda arkadaşının basit sorunlarını dinlemeye daha fazla katlanamayan kadın başkarakter, onun başında Mehmet'in göndermiş olduğu saksıyı kırar. Kadın başkarakter, siyasi bir suçlu olarak olmasa da adi suç işlemekten mahkemeye sevk edilir. "Siyasi ve toplumsal sorunlara duyarlı bir kadının karşısına bu sorunlarla alakasız, tamamen kendiyile ve bedeniyle ilgilenen biri konmuştur. Anlatıcı falakaya yatırılan, göğüslerine elektrik verilen arkadaşlarını düşünürken oda arkadaşı kendi göğüslerinin estetiğinden bahseder örneğin. Her iki yaşama ait anlatılan uzamlarda da pek çok fark gözlemlenir. Anlatıcı kadın iç konuşmalarında kendi yaşamı ve çevresi ile ilgili hapisaneler, işkence görülen yerler ve siyasi olaylarla ilgili ailelerin evlerini anlatırken oda arkadaşı masaj salonları, kulüpler, büyük oteller ve partilerden bahsetmektedir" (Büyükboduk Kandilci 2016, 23).

DUVAR ÖYKÜSÜ

Kişiler

Duvar Alaeddin-i Keykubat döneminde zeytinliklerin olduğu bir araziye kurulmuş olan Duvar'ın etrafı, sekiz yüz yılın ardından tamamen çoraklaşmıştır. Ecdadıyla gurur duyan Duvar oldukça yaşlanmış ve kendisinden geriye çok fazla bir şey kalmamıştır. Yıkılıp yok olmaktan korkan Duvar, tohumlarından dolayı andız ağaçlarına düşman kesilmiştir. Rehber Esmâ Duvar'ın geçmişiyile ilgili hikayeleri abartarak onun üzerinden maddi kazanç elde eder.

Tohum, Sürgün, Andız Duvar'ın biraz uzağında yer alan andız ağaçlarından kopan tohum, Duvar'ın içine girer ve oraya yerleşir. Türlü zorluklara göğüs gören tohum en sonunda Duvar'ın gövdesini yararak bir sürgün olmayı başarır. Ardından Rehber Esmâ turistlere Sürgün'le ilgili hurafe hikayeler anlatarak ondan maddi kazanç elde eder. Gelecek adına büyük umutlar besleyen Andız Duvar'ı tamamen yıkar ama maalesef hiçbir şeyi değiştirmeyi başaramaz.

Rehber Esmâ Başlangıçta yabancı turistleri gezdiren Rehber Esmâ, Duvar ile Sürgün hakkında hurafe hikayeler anlatarak onların üzerinden maddi kazanç elde eder. İnsanların zayıflıklarını kullanarak maddi kazanç elde edebilmek için onları sömürür. Oldukça iyi bir demagog olan Rehber Esmâ, karakterlerin gerçeklikle bağlantılarını koparmalarına sebep olur ve bu sayede onları istediği gibi kullanır.

Çocuk Anlatıda oldukça küçük bir rolü olan Çocuk, Duvar'la Sürgün'ün asıl önemlerini fark eden tek kişidir. Geleceği simgeleyen Çocuk, anlatıda umudu temsil eder.

Öykü

Rehber'in Duvar'ı Sömürmesi ve Duvar'ın Mağrurluğu Alaeddin-i Keykubat döneminde şimdilerde çorak bir araziye yaptırılmış olan Duvar, Kâbe duvarı olarak bilinmektedir. Alman ağırlıklı bir

turist kafilesini gezdiren Rehber Esmâ, Duvar'ın her türlü derde deva olduğunu söyler ve onunla ilgili hurafe hikâyeler anlatır. Rehber Esmâ turistlere ayaklarını Duvar'ın taşına vurmalarını ve Duvar'ın dibine birkaç lira atmalarını söyler. Turistlerin bakmadıkları bir anda Rehber Esmâ atılan paraları kendisi için toplar. Yüzyıllar öncesinde zeytinliklerin arasında inşa edilmiş olan Duvar'ın etrafı tamamen çoraklaşmıştır. Zeytin ağaçlarıyla birlikte Duvar'ın kendisi de yaşlanmış ve taşlarının çoğu dökülmüştür. Sekiz yüz yıl önce Anadolu'ya gelmiş olan ecdadıyla gurur duyan Duvar, aynı zamanda kavminin iki defa ayrı düşmüş olmasından mutsuzdur. İlerideki andız ağaçlarından ve onların tohumlarından korkan Duvar, sürekli tetiktedir. Fakat atalarıyla ve geçmişiyle övünen Duvar korkusunu belli etmemeye çalışır.

Tohum'un Duvar'ın İçine Sızıp Sürgün'e Dönüşmesi Yaz mevsiminin gelmesiyle birlikte andız ağaçları tohum vermeye başlar. Eylül ayıyla gelen rüzgarlarla birlikte andız tohumlarından biri Duvar'ın çatlağından içeri girer. Tohumu fark eden Duvar, onu içindeki taşlarla ezmeye çalışır. Fakat andız tohumu taşların ulaşamayacakları kadar derine iner. Yağmur sularıyla tohumdan kurtulabileceğini düşünen Duvar, sabırsızlıkla yağmurun yağmasını bekler. Zaman içinde Duvar'ın içinde oluşan çiğler tohuma ulaşamazlar. Duvar'ın jandarmaları ve polisleri olan bazı canlılar ve haşereler tohuma ulaşmaya çalışırlar. Fakat bir süre sonra canlılar tohumu bulmak yerine Duvar'ın içine yerleşmeye çalışırlar. Duvar'ın içine giren bir örümcek, tohumun etrafına ağlar örerek ona saldıran sineklerle beslenir. Tohum sayesinde iyi beslenmiş ve büyümüş olan örümcek, onu uzun bir süre korur. Ardından yağmurlar yağmaya başlar fakat tohum bütün zorluklara dayanır. En sonunda Duvar'ı gövdesinden yarıp bir sürgün olmayı başarır.

Sürgün'le Çocuk'un Tanışması Yaşlanmış olan Rehber Esmâ, turist kafilesiyle birlikte yeniden Duvar'ın olduğu yere gelir ve bu sefer Sürgün'le ilgili hurafeler anlatmaya başlar. Tanrının isteği üzerine Hacı Osman-ı Veli bir ağaç dikmiş ve sorunu olan herkes Sürgün'ün dallarına tül bağlamaya başlamışlardır. Kafilede çanta taşıyıcı olarak çalışan Çocuk Sürgün'le yakından ilgilenir ve onun büyüüp büyümeyeceğini merak eder. Çocuk'un merakından ve sorularından sıkılan Rehber Esmâ kafileyle birlikte oradan uzaklaşır. Sürgün Çocuk'a bir yıl sonra yeniden gelmesini söyler ve ona el sallar.

Sürgün'ün Duvar'ı Yıkması Fakat Hiçbir Şeyin Değişmemiş Olması Sürgün Duvar'ı yıkmış ve andız ağacına dönüşmüştür. Çevrede yaşayan insanlar ve turistler onun kerametli olduğuna inanarak onu kutsal bir nesne haline getirmişlerdir. Sürgün, dallarına bağlanmış olan tüllerden oldukça rahatsız ve mutsuzdur. Delikanlılık çağına gelmiş olan Çocuk, uzun bir arayışın ardından Sürgün'ü bulur. Duvar'ın yıkılıp tamamen toz haline geldiğini ve Sürgün'ün bir dilek ağacına dönüştüğünü görür. Bunun üzerine Çocuk kazmasını sırtlar. Zira Ağaç Duvar'ı yıkmış fakat değişen hiçbir şey olmamıştır.

Temalar

Gelenek “Anlatının temel zıtlığı gelenek – yenilik üzerine kuruludur. Bu zıtlık çoğunlukla eyleyenler üzerinden gösterilmeye çalışılmıştır. Tohum ve duvar arasında bulunan ilişki rehber kadın ve kızı ile turistler ve yolcu arasında da vardır. Kesitlere bakıldığında sırasıyla eskiyi ve yeniyi temsil eden öznelerin rol aldığı, bir eskinin bir de yeninin nesnesine ulaştığı görülür. Anlatıda eski ve yeninin sırasıyla yer alması, yaşamın devinimini sergilemek istercesine ortaya çıkmıştır. Sanki insanlığın geçirdiği evreleri betimlemek istercesine zaman, art arda değişen mevsimler, baharın, yazın, kışın gelişi şeklinde sıralanmıştır” (Büyükboduk Kandilci 2016, 26-27). Taş duvar kalıntısının diyalektik yönü, tarihin ve eskimeye yüz tutmuş bir tahakküm biçiminin imgesel yönünü temsil etmesi ile ilgilidir; buna karşın, tohum ise yeni “filizlenen” bir dünyanın ayrık formu niteliğindedir” (Soylu 2020, 136). “Duvar Öyküsü” adlı hikâye, ilki ağaçla duvarın sembolik ilişkisi; ikincisi rehber kadının turistlerle ilişkisi etrafında örgülenir. Yazarın ifadeleriyle hikâye, “kocamış, tutucu, baskıcı duvarı yıkan genç tohum” (Ağaoğlu 2008: 184) üzerine kurulmuştur. Eskiden kalmış bir duvarın andız tohumu tarafından yavaş yavaş yıkılması üzerine kurulu hikâyede, duvar halkın kutsallık atfettiği olguları; ağaç ise yazarın yanlış bulduğu bu inançların tamamını yıkan gücü temsil eder” (Coşkun 2013, 157).

Kişî İncelemesi

Rehber Esmâ (Kapalı/Asosyal) Başlangıçta yabancı turistleri gezdiren Rehber Esmâ, Duvar ile Sürgün hakkında hurafe hikâyeler anlatarak onların üzerinden maddi kazanç elde eder. İnsanların zayıflıklarını kullanarak maddi kazanç elde edebilmek için onları sömürür. Oldukça iyi bir demagog olan Rehber Esmâ, karakterlerin gerçeklikle bağlantılarını koparmalarına sebep olur ve bu sayede

onları istediği gibi kullanır. “Yazarın materyalist bakış açısının etkili olduğu hikâyede, uydurma bir dinî şahsiyet Hacı Osman-ı Veli, uydurma dinî inançlar “ağaca yalvarmak”, “bez koparmak” yerli ve para düşkünü bir rehber kadın tarafından oluşturulur ve zamanla halka mâl olur” (Coşkun 2013, 157). “Duvar Öyküsü” hikâyesinde ironiyi sağlayan unsur bilgili görünen cahil ve menfaatperest yerli rehber kadındır. Turistleri kandırarak paralarını alan bu kadın “yakaladığı avı kaptırmamak için bütün kaslarını germiş, kendisini ve avını savunmaya hazır bir hayvanı andırır.”(Ağaoğlu 2005a:72) Yerli rehber kadının karşısında bir eiron bulunmaz. Yalnız hikâyenin sonunda onun neden olduğu çarpık zihniyeti yıkan bir genç, karşıt tip olarak işlev görür” (Coşkun 2013, 167).

Kurnaz Yalan söyleme konusunda ustalaşmış olan Rehber Esmâ, Duvar’la ilgili uydurma hikâyeler anlatarak maddi kazanç elde eder: “O gün bu gündür buraya ilk gelen kadir mevlâmın her kulu, ayağının tozunu duvarın dibine çalar. Âdet olmuştur. Ayağının tozunu duvarın çalar. Böyle böyle yapar. Çalmasıyla, bir gelen bir daha gelir. İlk gelişinden daha sağlıklı, daha varlıklı, daha bahtiyar ve dinç gelir. Sınanmıştır. Siz de sınayın” (Ağaoğlu 1974, 50).

Maddiyatçı “Şimdilik, olmak için daha iyi gut ve daha fevkalbeşer şöyne, atmak hepiniz daha oraya... Atmak ki poflamasın madenler... Çınlasın ki üstüste, var o zaman sizin duyurmak kavi yüreklerinizin sesini çabuk çabuk oraya; yukarı, Allahımıza, kurban olduğum sultanımıza...” (Ağaoğlu 1974, 53).

Yalancı Duvar’la ilgili uydurma hikâyeler anlatarak turistleri maddi ve manevi olarak sömürür: “Dıvar, Alâleddin-i Keykubât babamızın dıvarı olup günahkârları bütün günahlarından ve ayıplarından sıyırmak üzere yerle gök arasına köprü kurmuştur” dedi. “Efendimiz, sultânımız Hacı Osman-ı Veli ağamız burayı keşfedip kulu Esmâ’yı başına diktiğinden bu yana bu dıvar, her ne kederleyin şimdi görüldüğü gibidiyse de, ilk dikildiğinde ulu bir dıvar olup kale gibi sağlam bulunmakta idi” (Ağaoğlu 1974, 53).

Huysuz Zaman içinde kadın karakter akli dengesini kaybetmeye başlar: “Gezgin topluluğu, rehber kadının duvar çevresinde bir eski çağ büyücüsü gibi dönenmesine, ağzının köpürmesine şaşkın bakıyor, mavi plastik ayakkabılarını fist fist duvarın dibine sürtmeleriyle eğlenip gülüşüyordu” (Ağaoğlu 1974, 67).

Hasmane Turist kafilesinin eşyalarını taşıyan çocuğun duvardan bahsetmesi onu oldukça endişelendirir ve çocuğa karşı hasmane duygular beslemesine sebep olur: “Rehber kadın, pek az değişiklikle sık sık yinelediği söylevine ve lastik pabuçlarını duvarın dibine sürtmeye ara verdi. Duvarla ilgili olarak söylenebilecek her şey üstünde kendinden gayri kimsenin hakkı olmamalıydı. Kendinden gayri kimsenin, duvarla ilgili olarak hiçbir şey bilmemesi gerekirdi. Kıskançlıkla, çocuğu hemen duvar kalıntısından beri itti. Duvar çatlağından dışarı uzanan sürgünü kendisinin de ilk kez gördüğünü belli etmedi. Gezginlerin, duvar üstündeki eksik bilgisinden kuşkulacaklarını düşünerek, rehberlik sözlerine hemen yeni bir parantez açtı; yeni bir bölüm ekledi” (Ağaoğlu 1974, 68).

YOL

Kişiler

Anlatıcı Benöyküsel bir açıdan anlatıyı aktaran anlatıcı hakkında neredeyse hiç bilgi verilmemiştir. “Kar yağışında uçağı kalkmayınca, tanıdığı sokaklara bir daha dönemeyeceği duygusuna kapılan anlatıcı, yaşadığı yerdeki düzenine kavuşabilmek için bulduğu trene sevinçle biner. Kendini engelleyen hava şartları bir engelleyiciyken onu değer nesnesine kavuşturacak olan tren destekleyici konumdadır. Tren, bir doğu kentinden muhtemelen bir batı kentine doğru ilerlemektedir” (Büyükboduk Kandilci 2016, 28).

Ak Saçlı Yaşlı Trende ücretsiz bir şekilde yolculuk yapan erkek karakter Kurtuluş Savaşı gazisidir. Savaş yıllarında asker kaçaklarını yakalamakla görevlendirilmiş ve hizmetlerinden dolayı İstiklal Madalyası’yla ödüllendirilmiştir. İstiklal Madalyası sahibi bir gazi olmanın getirilerinden bahseden karakter hayatından oldukça memnun görünmektedir.

Liseli Genç Anarşist faaliyetlerde bulunduğu gerekçesiyle tutuklanmış olan erkek karakter kolluk kuvvetleri tarafından trene bindirilir. Yüzündeki kan lekesinden dövüldüğü ya da işkenceye maruz kaldığı bellidir. “hem ayakta duramayacak denli bitkin, hem de böyle dimdik (Ağaoğlu, 2007, s.72)”

şeklinde tarif edilen anarşist gencin gelişi ile olur. "Ona böyle dik bir görünüm veren, kasların, kemiklerin dışında başka bir şey olmalıydı. (Ağaoğlu, 2007, s.72)" diyen anlatıcı, anarşist gencin inançlarına vurgu yaparak ondan yana olduğunu sezdirdikten sonra artık denge tamamen değişmiştir. Öyle ki başta sıcak bularak olumladığı kompartıman artık kötü ve ağır kokmaktadır. Anlatıcının uzamında değişiklik yoksa da onu algılayış değişmiştir" (Büyükboduk Kandilci 2016, 29).

Polis/Jandarma Liseli genci kendilerine kelepçelemiş ve trene bindirmiş olan karakterler toplumsal bilince ulaşamamış ve yalnızca kendi bireysel sorunlarıyla ilgilenen karakterler gibi görünmektedir. Gazinin sahip olduğu imtiyazlara özenir ve onu kıskanırlar.

Öykü

Gazinin Savaş Anıları ve Sahip Olduğu İmtiyazlar Bazı işlerini halletmek için kente iki günlüğüne gelmiş olan anlatıcı, akşamüstü sıralarında evine giden trene binmiştir. Kentte kaldığı süre boyunca kendini alıkonulmuş gibi hissetmiştir ve tipi hala devam etmektedir. Bir an önce evine dönmek isteyen anlatıcı diğer yolcuları gözlemlemeye başlar. Ak saçlı ve göğsünde İstiklal Madalyası olan bir gazinin delikanlıya anlattıklarına kulak misafiri olur. Kurtuluş Savaşı yıllarında ak saçlı adam asker kaçaklarını yakalamakla görevlendirilmiştir. Askerlik yılları boyunca ak saçlı adamın en çok korktuğu şey hastalanmak olmuştur. Besin yetersizliğinden dolayı yaşanan hastalıklara değinir. Savaş yıllarında vermiş olduğu hizmetlerden dolayı İstiklal Madalyası almış olan adam; maaşa bağlanmış ve trenlerde ücretsiz seyahat etmektedir. Orduya hayvan ya da gıda vermiş fakat savaşa katılmamış olan bazı kişilere de madalya verilmiştir ve gazi bu durumdan yakınmaktadır.

Anlatıcının Anarşist Gençle Karşılaşması ve Kendini Sorgulaması Ardından trenin koridorunda yürüyen bir jandarmayla polis görülür. İkilinin arasında, ağzında kurumuş kan lekesi olan bir liseli genç vardır. Liseli genç Anarşist faaliyetlere katılmaktan suçlu bulunup tutuklanmıştır. Gazinin anlattıklarını ve elde ettiği imtiyazları duyan polisle jandarma kendilerinin de yakın gelecekte aynı şekilde mükafatlandırılacaklarını düşünürler. Liseli genç onlara, Anarşist yakaladıkları için devletin onlara farklı bir madalya vereceğini söyler. Şahit olduğu manzara karşısında içsel bir bunalım yaşayan anlatıcı kendini zar zor trenden dışarıya atar. Göz göze geldiği liseli delikanlının gülümsediğini fark eder. Gördüğü manzaranın dehşetine kapılan anlatıcı içten içe çöküğünü hissederek.

Temalar

Kendini Kandırma Aynı trende yolculuk eden ak saçlı yaşlı, jandarma ve polis tam olarak toplumsal bilince ulaşabilmiş ve toplumun gerçek ihtiyaçlarıyla özlemlerini kavrayabilmiş karakterler değildirler. Geçmişte, Kurtuluş Savaşı boyunca, asker kaçaklarını yakalamakla görevlendirilmiş olan gazi, kaçakların neden kaçmış olduklarını sorgulamadan devletin kendisinden istediği şeyi harfiyen yerine getirmiştir. Savaşın ardından İstiklal Madalyası'yla ödüllendirilmiş olan gazi ülkesine ve toplumuna yapmış olduğu katkılardan gurur duymaktan ziyade sahip olduğu imtiyazlarla övünmektedir. Bir Anarşisti tutuklayıp götürüleceği yere kadar refakat eden jandarmayla polis gazinin sahip olduğu imtiyazları kıskanırlar ve ona özenirler. Kendilerini her ne kadar devlete ve topluma vakfetmiş gibi görünseler de asıl amaçları daha fazla imtiyaza sahip olup rahat bir hayat yaşamaktır. Yapmış oldukları işlerin gerçek mahiyetini tam olarak kavrayamamış ya da anlamamazlıktan gelmiş olan karakterler hem kendilerini hem de başkalarını kandırmaya çalışmaktadırlar. Bunun farkına varan anlatıcı ciddi içsel bunalımlar yaşamaya başlar.

ÖZGÜRLÜKÇÜ

Kişiler

Anlatıcı Anlatıcının başkarakteri zengin bir bürokrattır. Devamlı olarak gerçek özgürlüğün arayışı içinde olan anlatıcı buna ulaşamamış olmanın bunalımını yaşamaktadır. İstediklerini elde edememiş olduğu için kendisi haricinde herkesi suçlar.

Öykü

Anlatıcının Özgürlük Arayışı Ailesi ile çevresindeki insanlar için elinden geleni yaptığını ve onlardan hiçbir şeyini esirgemediğini düşünen anlatıcı ihanete ve nankörlüğe maruz kaldığına inanmaktadır. Eşini tiyatroya, çay partilerine ve gece kulüplerine götürmüş olan anlatıcı bir türlü gerçek

özgürlüğü bulamamış olmaktan yakındır. Sevgilileriyle özgürleşeceğini sanan anlatıcı onların isteklerinden, maddi beklentilerinden ve sürekli gebe kalmalarından yılmıştır. Anlatıcının söylemlerine daha fazla katlanamamış olan eşi bir triko fabrikası açmıştır. Eşinin oldukça beceriksiz bir yönetici olduğunu düşünen anlatıcı işçilerin grev yapmalarını istemiş fakat anlatıcı onları bir türlü ikna edememiştir. Arkadaşları ve meslektaşları tarafından da baskılandığını düşünen anlatıcı onları özgürlük düşmanı olmakla suçlar. Her gün sabahdan akşama kadar çalışan insanları küçümser. Zira kendisi bir bürokrat olarak yalnızca birkaç dakikalık nutuklar atarak yüksek meblağlar kazanmaktadır. Yenilikçi ve özgürlükçü insanlara özenen ve onları öven anlatıcı her insanın onlar gibi olabilmelerini ister. Özgürlüğüne oldukça düşkün görünen anlatıcı aslında bu konuda ciddi bir tutarsızlık içindedir. O, başkaları tarafından baskılandığını düşünse de aslında önündeki gerçek engel yalnızca kendisidir. Zira anlatıcı aslında tam olarak ne istediğini bilmemektedir. Özgürlüğünü istediği gibi yaşayamadığı için ailesini, çocuklarını ve çevresindeki herkesi suçlayan anlatıcı, anlayışlı bir kadınla Avrupa'ya gitmenin hayalini kurmaktadır.

Temalar

Kendini Kandırma Toplumun üst tabakasını temsil eden anlatının başkarakteri bir bürokrattır ve onun gerçek özgürlüğün arayışı içinde olduğu görülmektedir. Anlatıcı her ne kadar gerçek özgürlüğün peşindeymiş gibi görünse de aslında bunu yalnızca kendisi için arzulamaktadır. Yakınındaki diğer karakterlere maddi olarak yardımcı olsa da aslında onların önünde ciddi bir engeldir. Dönemin burjuva aydınını temsil eden karakter içinde yaşamakta olduğu hayatın gerçeklerinden kaçmaya çalışmaktadır. Özgürlüğün mahiyetini tam olarak kavrayamamıştır. "Anlatının temel zıtlığı özgürlük ve tutsaklıktır. Başta da belirtildiği gibi anlatının ironik özelliğinden dolayı özgürlük isteyen adam aslında tutsaklık savunucusuyken onun özgürlüğüne engel olduğunu söylediği engelleyiciler kendi özgürlüklerinin peşindedir. Yani onun özgürlüğü diğer herkesin esaretidir" (Büyükboduk Kandilci 2016, 32).

SEN DE SOR

Kişiler

Anlatıcı "Anlatıcı taşradan, büyük bir kentteki bir depoda işçi olarak çalışmaya gelen biridir. Bir arkadaşının, kendisi askerdeyken kalabileceğini söylediği, iyi bir semtte bulunan dairesine yerleşir. Büyük kenti ve onun kendi içindeki işleyişini merakla izleyen adam, iş ve evi arasında gazete ve radyo gibi iletişim araçlarından uzakta bir yaşam sürmekte, çevreyi kendine göre yorumlamakta ve başının üstünde bir dam bulmasından dolayı mutluluk duymaktadır" (Büyükboduk Kandilci 2016, 32). Fakat bütün kente hakim olan korku ortamı nedeniyle haksız suçlamalara maruz kalır.

Dost Anlatıcının askere giden dostu onun apartman dairesinde kalmasına izin verir. Anlatıcı yaşadıklarını yazdığı bir mektupla dostuna anlatır ve ona akıl danışır.

Apartment Yöneticisi Anlatıcının işçi olduğunu öğrenen anlatı kişisi onun bir asi olduğunu düşünür. Olumsuz bir karakter olarak toplumun üst sınıflarını temsil eder.

Öykü

Anlatıcının Kente Yerleşip Çalışmaya Başlaması Taşradan kente gelmiş olan anlatıcı, askere gitmiş olan dostunun apartman dairesine yerleşmiştir. Dostunun dairesinde yaşamaya başlayan anlatıcı kentlilerin yaşam biçimlerini gözlemler ve onların taşralılardan ne gibi farklılıkları olduğunu düşünür. Bir depoda işçi olarak çalışmaya başlayan anlatıcı yorucu bir iş yapıyor olsa da halinden oldukça memnundur. Yaz mevsiminin gelmesiyle birlikte yanık kağıt kokusundan insanların temizlik yaptıklarını düşünen anlatıcı, çevrede hiçbir kırıntı göremeyince düşüncesinde yanıldığını anlar. Apartmanın önünde duran bir askeri araçtan inen rütbeliler, apartmandan bir siville birlikte dışarıya çıkarlar. Zaman içinde anlatıcı, apartman sakinleri ve çevredeki insanlar tarafından merak konusu olur.

Anlatıcının Asi ve Muhbir Muamelesi Görmesi Varlıklı ailelerin yaşadığı bir mahallede oturduğu öğrenilen anlatıcı, işçi arkadaşları tarafından dışlanır ve onunla hiç kimse konuşmaz. Apartman sakinleri anlatıcıdan şüphelenmeye ve onu gizlice gözetlemeye başlarlar. Apartman yöneticisi ve bazı sakinler anlatıcının yaşadığı daireye gelip onun kim olduğunu öğrenmek isterler. Anlatıcı apartman sakinlerine; hüviyetinin iş yerinde olduğunu, kendisinin depoda işçi olduğunu ve askere giden dostunun dairesinde kaldığını söyler. Anlatıcıya güvenmeyen sakinler ona şüpheyle

bakarlar. Dostunun askeri birliğinde olmadığını, hüviyetini daima yanında taşıması gerektiğini söylerler. Fakat sakinler anlatıcının bir işçi olmasından fazlasıyla rahatsızdılar. Hüviyeti yanında olmayan anlatıcı iki gün sonra askerler tarafından tutuklanır. Kendisine dört gün boyunca işkence yapılır. Ardından serbest bırakılan anlatıcı işine geri döner fakat iş arkadaşları ona serbest bırakıldığı için muhbir muamelesi yapar. Bütün uzama hakim olan korku nedeniyle kentin yabancıları olan anlatıcıdan herkes şüphe eder. Yaşadığı apartmanda asi muamelesi gören anlatıcının, iş yerinde de bir muhbir olduğu düşünülmektedir. İşçilerin isteği üzerine anlatıcının işine son verilir.

Temalar

Korku Anlatıda rol oynayan karakterlerin eylemlerinin, tavırlarının ve tutumlarının yanında uzama hakim olan sessizlik ve güvensizlik ortamından korku temasının oldukça baskın olduğu görülür. Darbe ya da sıkıyönetim dönemlerini andıran bir ortamda geçen anlatıda her karakter birbirine şüpheli bir gözle bakmaktadır. Anlatının başlangıcında apartmana yerleşen anlatıcının bir sivil askerler tarafından götürülürken gördüğü görülür. Toplumda jurnalcilik had safhaya ulaşmıştır. Taşradan kente çalışmak için gelmiş olan anlatıcı, dostunun apartmanına yerleşir fakat apartman sakinleri onu gizlice gözlemlemektedirler. Apartman sakinleri tarafından bir işçi olduğu öğrenilen anlatıcı jurnaller ve askerler tarafından alıkoymulur. Haksız yere işkence gören anlatıcı serbest bırakılmasının ardından iş arkadaşları tarafından da muhbir muamelesi görür. Kente çalışmak amacıyla gelmiş olan anlatıcı baskın olan korku ortamından dolayı çeşitli haksızlıklara maruz kalır.

YASEMİN İŞÇİLERİ

Kişiler

Kaya Siyasi görüşü nedeniyle tutuklanıp hüküm giymiş olan Kaya, babasına ve mevcut siyasi düzene karşı mücadele verir. Siyasi görüşünün haklılığına inanan Kaya'nın babası Mahmut Bey oğlundan ifadesini değiştirmesini ve siyasi görüşünden vazgeçmesini ister. Fakat Kaya Mahmut Bey'in bu isteğini reddeder.

Cem Kentli bir ailenin oğlu olan Cem'in babası siyasi görüşü nedeniyle tutuklanmış ve hüküm giymiştir. Ailesinin hayatını ve babasının neden tutuklandığını anlatır.

Duran Yasemin çiçekleri toplayan ve fabrikada çalışan köylü bir ailede dünyaya gelmiş olan Duran, ailesinin yaşam biçimini anlatır. Daha önce babası Musa'yı hiç görmemiş olan Duran, dedesi Mirza aracılığıyla onunla hapisanede tanışır.

Öykü

Kaya'nın Babasıyla Tartışması ve Cem'in Babasının Tutuklanması Siyasi görüşleri nedeniyle hüküm giymiş olan mahkumların babaları torunlarını görüşme günü hapisaneye getirmişlerdir. Mahmut Bey, oğlu Kaya'yı vermiş olduğu ifadede vazgeçirmeye ve siyasi görüşünü değiştirmeye çalışır. Fakat Kaya Mahmut Bey'e mevcut hükümetin Menderes'in idamının intikamını kendilerinden aldığını söyleyip babasının arzusunu yerine getirmez. Görüşmeye getirilen çocuklardan biri olan Cem, hapisanede tanıştığı Duran'a babasının nasıl yakalanıp mahkum edildiğini anlatır. Kentte yaşayan Cem'in sürekli olarak askerleri gördüğü ve onlara özendiği fark edilir. Babaannesini babasının faaliyetlerinden oldukça endişelenmektedir. Bir gün askerler eve arama için gelirler. Yapılan aramada herhangi bir suç unsuru bulunmaz. Fakat Cem, babaannesinin sakladığı bıyıklı bir adamın portesini askerlere gösterir. Bunun üzerine askerler Cem'in babası Musa'yı tutuklayıp cezaevine götürürler. Cem sürekli olarak annesinin yasemin kokan parfümünün kokusunu hatırlamaktadır.

Duran'ın Babasının Tutuklanması ve Kaya'nın Babasına Olan Sitemi Köyde yasemin çiçeği toplayan ve fabrikada çalışan bir ailenin çocuğu olan Duran'ın babası, işçilerin eylemlerine yardım etmekten suçlu bulunarak cezaevine atılmıştır. Köylüler Duran'ın babasını hain ve kaçak olarak görmektedirler. Annesi ve ablası Ayşe'yle birlikte yasemin çiçekleri toplayarak para kazanan Duran, kendi kazandığı parayla şeker ve çikolata alabilmenin hayalini kurmaktadır. Daha önce yalnızca babasının gülüşünü duymuş olan Duran, Ayşe ablasıyla babası üzerine konuşur. Duran'ın koruculuk yapan dedesi Mirza, torununu babasını görmeye götürür. Köyde saygın bir kişilik olan Mirza Dede hapisanede görev yapan askerler tarafından küçümsenir. Duran'ın babası Musa Mirza'nın üniformasını görmezden gelerek oğluyula şakalaşır. Birçok olumsuzluğun ve yozlaşmanın hakim olduğu

bir ortamda mahkumların güzel çocuklarını gören Kaya onlara yasemin işçileri adını verir. Babası tarafından anlaşılammış olmaktan ve onun yapmış olduğu uygunsuz tekliften utanç duyar.

Temalar

Güç Sıkıyönetim kanunlarının yürürlükte olduğu bir siyasi ortamda geçen anlatıda birçok kişi dünya görüşleri ve katılmış oldukları eylemler nedeniyle cezaevine atılmışlardır. Baskıcı siyasi düzen kendisine karşı gelen ya da kendisi için tehdit olarak gördüğü her bireyi acımasız bir şekilde cezalandırmaktadır. Hak arayışı içinde olan ve insan haklarını savunmaya çalışan anlatı kişileri haksızlığa uğrayarak tutuklanmış ve cezaevine atılmışlardır. Mevcut siyasi düzen kendi egemenliğini kurabilmek adına karşısına çıkan her bireyi en ağır şekilde cezalandırmaktan geri durmamıştır. Mevcut siyasi-iktisadi düzenin ve hükümetin haksızlıklarına boyun eğmeyen Kaya, dünya görüşü nedeniyle hapse atılmış olmasına rağmen inançlarından vazgeçmez. Cem ve Duran gibi çocuk karakterlerin babaları da haksızlığa uğrayarak cezaevine yerleştirilmişlerdir. Ailelerinin temiz yaşamlarını ve babalarının nasıl haksızlığa uğradığını anlatan çocuk karakterler ahlaksızlığın ve yozlaşmanın had safhaya ulaştığı bir ortamda insanlığın iyi ve saf tarafını temsil ederler.

Kişi İncelemesi

Kaya (Sorumlu/Sosyal) Siyasi görüşü nedeniyle tutuklanıp hüküm giymiş olan Kaya, babasına ve mevcut siyasi düzene karşı mücadele verir. Siyasi görüşünün haklılığına inanan Kaya'nın babası Mahmut Bey, oğlundan ifadesini değiştirmesini ve siyasi görüşünden vazgeçmesini ister. Fakat Kaya Mahmut Bey'in bu isteğini reddeder. "Kaya'nın babası ile yaptığı konuşmalardan, oğlunun hata yaptığını kabullenmesini beklediğini anlarız. Ancak oğlu, hapse düşme nedeni her ne ise bu konuda geri adım atmaz ve hatasını kabullenmez. Buna karşı babası öfkeyle orayı terk eder. Kaya sekiz aydır görmediği babası için özlemden çok geçmişten kaynaklanan kırgınlıklar hissetmektedir. Babasıyla görüşlerinde farklar vardır. Mahmut Bey'in işine karışma isteğini "Beni de rahat bırak! (Ağaoğlu, 2007, s.110)" diyerek sert bir dille reddeder. Eyleyenler şemasında özne olarak tanımlanan Kaya, aslında bu durumda olan kişilerin bir temsilcisidir ve inançlarının kabul edilmesini istemektedir. Siyasi düzen zaten onları mahkûm etmiştir ama bir de ailesinde dahi onu anlamayan insanların varlığı onun engelleyicisidir. Görüşe gelmiş, birbirlerini çok özlemiş ailelerden çok farklı bir duruma düşmüş, babasıyla ters düşmüştür" (Büyükboduk Kandilci 2016, 36-37).

Mağdur Mevcut siyasi hükümet geçmişte yaşanmış bazı olayları bahane ederek kendilerine karşı olan vatandaşları cezalandırma yoluna girmiştir: "- Bizden bizim, kendimizin değil, Menderes'in hesabını soruyorlar. Menderes asıldığında ben on yaşındaydım. Bunu en iyi sen bilirsin baba" (Ağaoğlu 1974, 130).

İlkeli Mahmut Bey Kaya'nın serbest bırakılabilmesi için kendisinden ifadesini değiştirmesini istemiştir. Fakat Kaya Mahmut Bey'in arzusunu kabul etmemiştir: "Avukatınla konuştum. Niye diretiyorsun öyle değilim demekte? Ne geçecek eline?" (Ağaoğlu 1974, 130).

Öfkeli Kendisine yöneltilen ithamları kabul etmez: "- Bizden Menderes'in öcünü alıyorsunuz" demek istemişti. Asıl böyle söylemek istemişti. Fakat, bu ilk karşılaşmanın getirdiği bir incelikle, içinden geçeni değiştirmiş, genelleştirmiş ve (...)" (Ağaoğlu 1974, 131).

Duyarlı Yozlaşmanın ve ahlaksızlığın had safhaya ulaştığı bir ortamda çocukları babalarıyla konuşurken gören Kaya onların iyiliklerine ve temizliklerine hayran olur. "Babalar, çocuklarının gazoz kapaklarından ve cankurtaran oyuncaklarından da söz etmediler. Ne anlattılsa büyük-işi anlattılar. Yine de Kaya, çocuklar için kafasında bir ad kurdu. Onlara (Yasemin İşçileri) dedi" (Ağaoğlu 1974, 161).

BİLEYİCİ

Kişiler

Süleyman Şehirleşmeyle birlikte Yörük kültürünü ve yaşam biçimini devam ettirmeye çalışan nadir kişilerden biridir. Eşi Selvinaz'la birlikte hayvancılık, mangalcılık ve maşacılık yaparak hayatını kazanmaya çalışır. En sonunda yaptığı işi iyice küçülterek bileycilik yapmaya başlar. Oğlu Ramazan bileycilik işini ondan öğrenir.

Ramazan Babasından bileycilik zanaatını öğrenen erkek karakter, otuzlu yaşlarına eriştiğinde işsiz kaldığı zamanlarda baba mesleğini icra ederek ailesinin geçimini sağlamaya çalışır. Eski değerlerle dönemin yeni değerleri arasında sıkışıp kalmış ve yeni koşullara uyum sağlayamamıştır.

Hamit Bölgenin zengin müteahhitlerinden biri olan erkek karakter yaptırmakta olduğu inşaatta işçilerin grev yapması nedeniyle oldukça öfkelidir. Hıncını Ramazan'dan çıkarmaya çalışır.

Öykü

Değişen Düzene Uyum Sağlayan ve Uyum Sağlayamayan Yörükler Dağlardaki ormanlık alanların azalması ve sel sularıyla verimli toprakların ovalara akmasıyla birlikte Yörükler çadırlarıyla birlikte düze inmeye başlarlar. Fakat ovada yaşayan toprak sahipleri sel sularının getirdiği verimli topraklarla birlikte kendi topraklarını daha fazla korumaya başlamışlardır. Büyük zorluklarla mücadele eden Yörüklerden bazıları yerleşik hayata geçer. Çobanlık, bekârlık, ırgatlık, sepetçilik, mangal veya maşacılık ya da bileycilik yapan Yörükler aktar, baharatçı veya bakırcı dükkanları işletmeye başlarlar. Yerleşik hayata geçen Yörüklerin çocukları daha sonra toptancılık, eczacılık ya da antikacılık yaparlar. Onların çocuklarıysa memur, doktor ya da antika kaçakçısı olur. Konargöçer yaşam tarzına devam eden Süleyman ve eşi Selvinaz hayvancılık, maşacılık ya da mangalcılık yapmaktadır. Fakat şehirleşmeyle birlikte Süleyman ile Selvinaz'ın icra ettiği meslekler eski önemini tamamen kaybeder. Bölgeye asfalt yol yapılır ve eskiden ateş başında toplanıp oyunlar oynayan çocuklar artık yoldan geçen arabaları izleyerek eğlenirler. Değişen kültürle birlikte Yörükler çağın koşullarına ayak uydurmak zorunda kalırlar. Müteahhit Hamit çevresindeki insanları kandırmaktadır ve onları sömürmektedir. Bir gün bir bileme taşıyla çadıra gelen Süleyman yapmış olduğu mekanizmayla bıçak bilemeye başlar. Oğlu Ramazan bıçağın bilenişini hayranlıkla izler.

Ramazan'ın Hamit Tarafından Küçümsemesi Aradan uzun zaman geçer. Ramazan otuz yaşına erişmiş ve çocuğu olmuştur. İş bulamadığı zamanlarda baba mesleğini icra eden Ramazan kentin sokaklarında "bileyici" diye bağıarak dolaşır. Biçkici bir kadın Ramazan'a bilemesi için iki makas ve bir bıçak verir Evin önünde makasları bilemediği sırada Hamit arabasıyla kaldırıma yanaşmaya çalışır. Ramazan yüzünden arabasını park edemeyen ve mekanizmanın sesinden rahatsız olan Hamit söylenmeye başlar. Fakat Hamit'in kızgın olmasının asıl sebebi inşaat işçilerinin iş bırakmış olmalarıdır. Hamit Ramazan'ı yaptığı meslekten dolayı küçümser ve onunla alay eder. Hamit Ramazan'a daha iyi bir iş bulmasını ve çocuğunun geleceğini düşünmesini öğütler. Hamit'in aşığılamalarına daha fazla katlanamayan Ramazan, yeni bilemiş olduğu bıçağı onun göğsüne iki defa saplar. Ramazan Hamit'e çocuğunu düşündüğü için bileycilik yaptığını haykırır.

Temalar

Bilim – Teknoloji Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerle birlikte anamalcı siyasi-iktisadi dizge toplumlari ve dünyayı yeniden tasarlamaya başlamıştır. Göçebe hayat tarzını devam ettiren Yörükler el işçiliği yaparak hayatlarını idame ettirmektedirler. Fakat değişen düzen ve gelişen teknolojiyle birlikte Yörüklerin icra ettikleri zanaatlar eski önemlerini tamamen yitirir. Çoğu Yörük dağdan ovaya inerek yerleşik hayata geçer ve kent yaşamının birer parçası haline gelirler. Kuşaklar değiştikçe zanaatla uğraşan Yörüklerin yerini kentli memurlar ve tüccarlar alır. Değişime ayak uyduramayan Süleyman bileycilik yaparak ailesinin geçimini sağlar. Fakat oğlu Ramazan öğrenmiş olduğu baba mesleğiyle ailesinin geçimini sağlamakta oldukça zorlanır. Yeni düzene uyum sağlamak konusunda biraz gecikmiş olan Ramazan geçimini sağlayabilmek için kas gücünü kullanır. İş bulamadığı zamanlardaysa baba mesleğini icra eder. Fakat Ramazan yapmış olduğu iş nedeniyle Müteahhit Hamit tarafından hor görülür. Zira Hamit Ramazan'ı emeğini sömürebileceği bir işçi olarak görür ve onun kendi sermayesiyle iş yapmasını istemez.

GÜN ÜÇ DAKİKA

Kişiler

Anlatıcı Anlatının başkarakteri benöyküsel bir anlatıcıdır. Genel af yasasının meclisten çıkacağını duyması üzerine sevdiği kişiye kavuşacağı konusunda umutlanır. "(...) anlatıcının af çıkmadığını öğrenmesi üzerine geçmeyen zamana karşı yaşadığı sıkıntı ve yiten umutları aktarılır. Artık nesnesi kaybettiği umutlarını yeniden kazanmak olan anlatıcı, gittiği yerlerde, karşılaştığı

insanlarla bunu bir türlü sağlayamaz. Yakınları içeride olan arkadaşlarıyla karşılaştığında kimi ona umut aşılamaya çalışsa da başarılı olamaz” (Büyükboduk Kandilci 2016, 42).

Koltukçu Kız kardeşine tecavüz edilmiş olan karakter, genel af yasasının çıkacağına duyulması üzerine anlatıcıyla konuşur. Mahkumlar arasında ayrımcılık yapıldığını öğrenmesi üzerine kız kardeşinin hakkını aramak için harekete geçer ve anlatıcıya ilham kaynağı olur.

Terzi Madam Genel af yasasıyla birlikte azılı suçluların da serbest bırakılacağını bilen karakter bu durumdan endişe duymaktadır.

Seyfi Anlatıcının genel af yasası üzerine sohbet ettiği karakterlerden biridir.

Öykü

Genel Af Yasasını Bekleyiş Ankara’da yaşayan anlatıcı güneşli bir Mayıs sabahına uyanmış ve TRT’den bildirilecek genel af haberini beklemektedir. Siyasi bir mahkum olan tanıdığının serbest bırakılacağını ümit eden anlatıcı, gün boyunca alışveriş yaparak hazırlık yapar. Üç yıl iki ay sürmüş uzun bir bekleyişin ardından mecliste alınacak olan karar beklenir. Mahkumların ne zaman serbest bırakılacaklarını sabırsızlıkla bekleyen anlatıcı, ilk önce Resmi Gazete’de ilan verileceğini hatırlar. Manavdan ve bakkaldan alışveriş yapan anlatıcı Gül’ün eczanesine de uğrar. Mahalleliler mecliste alınacak olan kararı merakla bekledikleri gibi bir yandan hazırlık yapıp çalışmaktadırlar. Meşrutiyet’teki büfecinin önünde Fevzi’ye rastlayan anlatıcı, Beşinci Madde’nin kapsam dışı bırakılabileceğini öğrenir. Fevzi’nin çalıştığı haber bürosuna gidilir ve yeni gelişmeleri öğrenmeye çalışırlar. Hasır koltukçudan iki koltuk satın alan anlatıcı onun işlerinin ne kadar bozuk olduğunu fark eder. Seyfi, terzi madam, Üner ve Aliye’yle görüşen anlatıcı onların genel af konusundaki düşüncelerini dinler. Bazı karakterler af çıkacak olmasından memnun olduklarını söylerken bazıları da azılı suçluların serbest bırakılacak olmalarından rahatsızdır. Diğer karakterlerse genel af yasasının çıkıp çıkmayacağıyla hiç ilgilenmezler.

İstenilen Şeyin Elde Edilememesi Üzerine Anlatıcının Eyleme Geçmesi Ertesi gün TRT Haber Merkezi’nden duyurulan habere göre; çıkan genel af yasasında siyasi mahkumlar kapsam dışına alınmışlardır. Almış olduğu haber üzerine anlatıcı bütün umutlarını yitirir ve sevdiği insana kavuşamayacak olmanın bunalımını yaşar. Kız kardeşinin ırzına geçen kişinin serbest bırakılıp siyasi mahkumların tutuklu kalacaklarını öğrenen koltukçu hükümete telgraf çekme amacıyla postaneye gider. Çaresizce ve edilgen bir halde beklemekten bıkmış olan anlatıcı da koltukçu gibi telgraf çekmeye karar verir. Hükümete telgraf çektiği üç dakikalık süre içerisinde anlatıcı ilk defa kendini böylesine canlı hissetmiştir.

Temalar

Umut Anlatıcının başkarakteri olan benöyküsel anlatıcı, siyasi bir mahkum olarak cezaevine yerleştirilmiş olan sevdiğine genel af yasasıyla kavuşacağını ümit ederek hazırlık yapmaya başlamıştır. Bir gün boyunca kavuşacağı kişi için hazırlık yapan anlatıcı aynı zamanda endişeli bir bekleyiş halindedir. Zira genel af yasası meclisteki vekiller tarafından hala tartışılmaktadır ve Beşinci Madde’nin kapsam dışı tutulacağına yönelik söylentiler dolaşmaktadır. Akşam vakitlerinde TRT Haber Merkezi’ni dinleyen anlatıcı beklemediği bir haber alır. Siyasi mahkumların genel af yasasından faydalanamayacağını öğrenen anlatıcı derin bir umutsuzluğa kapılır. Fakat koltukçu kız kardeşine tecavüz eden kişinin serbest bırakılıp siyasi mahkumların tutukluluk hallerinin devam edeceğini öğrenince hükümete şikayet telgrafı çekmeye karar verir. Koltukçudan cesaret alan anlatıcı da hükümete telgraf çekmeye karar verir ve çaresizce beklemek yerine eyleme geçmeyi tercih eder. Bu olayla birlikte anlatıcı istediğini elde etmek konusunda ilk kez eyleme geçmiş ve yeniden umutlanmış olur.

Kaynakça

Ağaoğlu, Adalet. *Yüksek Gerilim*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1974.

Büyükboduk Kandilci, Muradiye. *Adalet Ağaoğlu'nun Öykülerini Yapısalcı Anlayışla Çözümleme Denemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.

Coşkun, Betül. «*ADALET AĞAOĞLU'NUN HİKÂYELERİNDE BİR ELEŞTİRİ VASITASI OLARAK İRONİ.*» A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED], 2013: 145-170.

Soylu, Hüseyin. «*Adalet Ağaoğlu'nun Öykülerinde Diyalektik İmge.*» SAFAD, no. 43 (2020): 133-148.

UÇAN, Hilmi. «*ADALET AĞAOĞLU'NUN "YÜKSEK GERLİLİM" ve "Bİ SEVMekten... Bİ ÖLÜMDEN" ADLI KISA ÖYKÜLERİNİN GÖSTERGEBİLİMSEL BİR İNCELEMESİ.*» Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, tarih yok: 64-76.